

Friedrich PHILIPPI

HEINRICH WACHNER CA AUTOR DE MANUALE ȘCOLARE

În lumea științifică profesorul Heinrich Wachner (1877-1960) este cunoscut în general prin lucrările sale din domeniul geologiei și geomorfologiei. Mai puțin cunoscute sunt manualele școlare scrise de el între anii 1904 și 1938, deși ocupația sa de bază, prin care și-a câștigat existența, a fost timp de 46 de ani aceea de profesor de liceu. Lucrările sale științifice le-a realizat în timpul său liber și în vacanțele școlare. Astfel a activat ca profesor la Liceul Brukenthal din Sibiu (1900-1902), Liceul german Bistrița (1902-1905), Liceul pedagogic de fete Sighișoara (1905-1919) și, timp de 27 de ani, la Liceul Honterus din Brașov (1919-1946).

În aceste școli cu limbă de predare germană, care aparțineau până la naționalizarea lor prin reforma comunistă a învățământului din 1948 Bisericii Evanghelice C. A. din România, manualele școlare au fost scrise în general de profesorii acestor școli și aprobate de Consistoriul Superior al bisericii, respectiv, de Ministerul Învățământului. Astfel și Heinrich Wachner, încă de la începutul carierei sale, a simțit nevoia de a scrie pentru elevii săi, respectiv, pentru elevii celorlalte școli germane din Transilvania, manuale noi din domeniul geografiei și geologiei.

La fel ca Wachner, și alți colegi de breaslă de ai lui au scris manuale de geografie pentru elevii acestor școli: R. Csallner, H. Horedt și O. Phleps (1923, 1925, 1931) M. Pfaff (1935, 1936), Fr. Müller (1926, 1928, 1929, 1938), J. Terplan (1940), H. Schuster (1935, 1937, 1940), H. Feichter (1942, 1944), H. Schuch și M. Wilk (1943). În felul acesta, în unele cazuri, pentru anumite clase existau chiar manuale alternative. Dar niciunul dintre acești autori de manuale nu a scris un număr atât de mare de manuale. În același timp, Wachner este singurul autor care a scris manuale de geografie economică, respectiv, de geologie.

În general, manualele lui Wachner conțin o prefață, în care autorul își motivează intențiile pedagogice. În același timp aici aflăm condițiile care au constrâns autorul în intențiile sale: programa analitică pe care era nevoit să o respecte, prețul manualului, care a dus la o paginație mai restrânsă, fără descrieri geografice sau în parte fără ilustrații. Din această cauză manualele conțin integral materia cerută de programa analitică, deci exact ceea ce trebuia învățat de către elevi. Limbajul este științific, cât mai accesibil elevilor, clar, sugestiv și cât mai concis. Manualele conțin schițe de hărți, diagrame, profile geologice și desene originale elaborate de autor.

Autorul este împotriva memorării cifrelor (populația orașelor, date statistice despre producție etc.) dar pentru folosirea lor în scop comparativ.

Ca bibliografie folosește atât publicații ale geografilor români (imagini ale lui Grigore Antipa și ale Academiei Române, Simion Mehedinți, George Vâlsan, pe care i-a cunoscut personal) cât și operele de referință germane (Alfred Hettner, E. Friedrich, H. Wagner, Andree-Heiderich-Sieger, Sapper, Klute și alții, realizând astfel o punte de legătură între est și vest în folosul țării și al școlii.

Autorul se plânge în repetate rânduri de programa analitică foarte încărcată, aceasta fiind obligatorie și program minimal. Din această cauză este obligat să reducă manuscrisul manualului de geografie economică pentru clasa a XI-a la jumătate, totuși rămânând pentru fiecare lecție patru pagini de parcurs și învățat pentru acasă. Programa nu ar permite dezvoltarea unor teme în detrimentul altora.

Din programa analitică de geografie economică nu ar reieși condiționarea geografică a vieții economice. S-ar pune accent prea mare pe producția de marfă și mărimea ei și nu pe condițiile geografice care influențează aceasta. Din această cauză nu a putut folosi ideile lui Hettner și ale altor metodiști ai geografiei economice, publicate de aceștia în „Geographische Zeitschrift”.

Autorul afirmă că nu s-ar fi putut orienta după manuale de geografie din Germania pentru că acolo școala ar avea alte scopuri și ar pune mai puțin accent pe examene sau pe învățatul pe de rost al materiei. Din această cauză putem sublinia originalitatea mai ales a manualelor de geografie economică și de geologie.

În prefața celor două manuale de geologie din 1938, Heinrich Wachner se simte obligat să explice folosirea toponimelor conform cu ordinele forurilor superioare. Dacă în toate celelalte manuale autorul a folosit toponimele în limba germană (deci, în limba maternă a elevilor cărora se adresează manualul), în aceste două manuale este obligat de autorități să folosească denumirile în limba română. Pe cele germane le adaugă în paranteză. De exemplu, *Geologische Skizze der Carpații Meridionali (Südkarpaten)*, în loc de *Geologische Skizze der Südkarpaten (Carpații Meridionali)*. Populația minoritară resimte astfel de reglementări până astăzi ca restricționare în folosirea limbii materne.

În manualele de geologie, pe lângă cele de geografie economică, cele mai valoroase după părerea mea, aduce exemple concrete din orizontul local al celor mai multe orașe cu școli cărora se adresează aceste manuale: profile stratigrafice, desene proprii ale unor forme de relief după natură, schițe de hărți geologice.

Necesitatea excursiilor și drumețiilor în orizontul local este subliniată de Wachner în prefața manualului de geologie pentru clasele de liceu din 1938. Dar aceste excursii, nefiind incluse în orarul școlii, nu pot fi declarate obligatorii pentru toți elevii. De aceea, mulți profesori de geografie s-ar limita la predarea teoretică în clasă. Acest lucru îl îngrijorează pe Wachner, care a făcut mii de drumeții și excursii cu elevii lui, în timpul său liber. În cuvântarea pregătită pentru aniversarea sa, cu ocazia împlinirii a 80 de ani, scrie că „excursiile duminicale cu elevii mei au fost singura mea recreere“.

În manualul de geografie economică, Wachner cere editarea unui atlas școlar adecvat. Cel existent, *Globus-Atlas*, de Csallner, Horedt și Phleps (1925, 1931), nu ar corespunde nici pentru clasele V-VIII.

Pentru demonstrarea intuitivă în procesul de predare, Wachner propune folosirea a cât mai multor ilustrații/imagini geografice și culegerea acestora de către elevi în cazul în care manualul nu le conține. El însuși folosește proiectarea unor imagini din manuale de referință (de ex., O. Abel), cu ajutorul episcopului Janus Liesegang. Deci metoda aceasta, propusă nouă în timpul studenției, prin 1960-1965, la metodica predării geografiei ca o metodă nouă, a existat în școlile germane din Transilvania deja înainte celui de al Doilea Război Mondial. În schimb, la facultate nu ne-a fost proiectată nicio imagine.

Din analiza manualelor de geografie/geologie ale lui Heinrich Wachner se desprind unele concluzii:

- putem constata că și în perioada interbelică programele școlare analitice, fiind mult prea încărcate, au fost de natură să îngreuească autonomia predării profesorilor de geografie;
- se pare că și atunci au existat dese schimbări ale repartiției materiei între diferitele clase;
- spre deosebire de astăzi, manualele pentru școlile minoritarilor au fost scrise de cadre didactice aparținând acestor minorități, deci nu au fost traduceri din limba română;
- analizând manualele școlare din colecția mea, am putut constata că în unele cazuri au existat chiar și două manuale de geografie pentru aceeași clasă, scrise de autori diferiți, deci prin manuale alternative a existat o anumită concurență;
- manualele de geologie ale lui Heinrich Wachner au fost mult mai bine adaptate la nivelul de pricepere al elevilor, la zona geografică în care au fost folosite, în comparație cu cele de astăzi, care depășesc uneori nivelul universitar.

Anexăm în continuare lista manualelor scrise de Heinrich Wachner:

1. *Schulgeographie I. Teil: Europa* – Nagyszeben/Hermannstadt, W. Krafft, 1904.
2. *Erdkunde für die Unterstufe I. Teil: Rumänien* – Hermannstadt/Sibiu, W. Krafft, 1923.
3. *Lehrbuch der Erdkunde I. Teil: Asien, Afrika, Amerika, Australien* – Brașov/Kronstadt, Kerscher & Hedwig, 1926.
4. *Lehrbuch der Erdkunde II. Teil: Europa* – Brașov/Kronstadt, Wilhelm Hiemesch, 1927.
5. *Erdkunde-Lehrbuch. Europa für die fünfte Volksschulklasse* – Sibiu/Hermannstadt, Honterus, 1928.
6. *Lehrbuch der Geologie für die Unterstufe deutschsprachiger Mittelschulen Rumäniens* – Sibiu/Hermannstadt, Honterus, 1928.
7. *Erdkunde-Lehrbuch Außereuropäische Erdteile und Himmelskunde für die sechste Volksschulklasse* – Sibiu/Hermannstadt, Honterus, 1929.
8. *Allgemeine Geographie für die IV. Klasse der Lyzeen* – Sibiu/Hermannstadt, Honterus, 1930.
9. *Wirtschaftsgeographie für die V. Klasse der Lyzeen* – Sibiu/Hermannstadt, Honterus, 1930.
10. *Wirtschafts-Erdkunde für die VII. Klasse der Lyzeen* – Sibiu/Hermannstadt, Honterus, 1936.
11. *Lehrbuch der Geologie für die Unterstufe deutschsprachiger Mittelschulen Rumäniens*, 2. Auflage – Sibiu/Hermannstadt, Honterus, 1938.
12. *Lehrbuch der Geologie für die Oberstufe der Lyzeen* – Sibiu/Hermannstadt, Honterus, 1938.

Toate aceste manuale se află în colecția de manuale întocmită de autorul acestor rânduri în cadrul bibliotecii Centrului de Cultură și Dialog Friedrich Teutsch din Sibiu al Consistoriului Superior al Bisericii Evanghelice C. A. din România.

În lucrarea bibliografică *Deutsche Schulbücher aus Siebenbürgen und anderen Regionen des heutigen Rumänien erschienen bis 1945/Manuale școlare în limba germană din Transilvania și alte regiuni ale României de astăzi, apărute până în 1945* (de Gisela Teistler, Frankfurt/Main, Diesterweg, 1996), se mai menționează:

13. *Erdkunde-Lehrbuch Außereuropäische Erdteile und Himmelskunde für die sechste Volksschulklasse* – Sibiu/Hermannstadt, Honterus, 1935.

Acest manual află în bibliotecile de la Gundelsheim și Braunschweig.

Heinrich Wachner als Lehrbuchautor *Zusammenfassung*

Da H. Wachner hauptberuflich Lehrer war, hat er, neben zahlreichen wissenschaftlichen Arbeiten, auch dreizehn Lehrbücher für verschiedene Klassen verfasst und veröffentlicht. Es handelt sich um Schulbücher der allgemeinen Geographie, der Wirtschaftsgeographie, der Länderkunde und der Geologie. In diesen in deutscher Sprache geschriebenen Lehrbüchern konnte Wachner seine Erfahrungen als Student in Deutschland und Rumänien, aber auch die als Lehrer und als Veranstalter von über tausend Exkursionen und Schulreisen nutzen.

Wachners Schulbücher sind hervorragend auf das Alters- und Wissensniveau seiner Schüler abgestimmt und methodisch ihrer Zeit voraus. Zum Abschluss werden Wachners Lehrbücher aufgelistet und auch aufgezeigt, wo sie eingesehen werden können.